

VILÁGSZEMLE

A nemzetközi fasizmus immár két éve folytat totális, barbár háborút Spanyolországban. Nyílt, leginkább olyan városokat bombáznak, ahol semmiféle katonai objektum nincsen. Guernica, Almeria, Granollers, Alicante . . . Madrid, Barcelóna, Valencia — mindenütt romok és romok mutatják a legsötétebb emberi rosszindulat s gazság munkáját. Többször asszony és ártatlan gyermek pusztult el, de az úgynevezett demokratikus hatalmak az annyit hangoztatott humanizmus és béke jelszava mellett a legcsekélyebb gesztussal sem igyekeznek segíteni a helyzeten. Sőt: a francia kormány június 13-án ismét lezárta a pireneusi határt, még hozzá kizárólag a köztársaságiak felé.

Március óta a francia kormány a valóságban már nem játszotta a csendőr szerepét, ami a tranzitforgalmat illeti a pireneusi határon, bár maga nem volt hajlandó szállítani a spanyol kormánynak. Ez a magatartás bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy az olasz és német csapatok előnyomulása kissé lassúbb iramban folyt. Franciaországi ügynökeik ezért váltig is támadták a Daladier-kormányt, hogy megsértette a benemavatkozást, miután nem segítette elég gyorsan intervenciók egyeduralomhoz a fasisztákat Spanyolországban. Flandin és Laval offenzíváját összekapcsolták a Francó-repülők támadásával francia terület ellen. Mindennek nyíltan bevallott célja volt: „Hurkot kötni a spanyol demokrácia nyakára. Lehetetlenné tenni, hogy védekezzenek.“ Lealázó Franciaországra nézve, hogy ez a zsarolás sikerrel járt, sőt nagyobb sikerrel, mint maguk a zsarolók várták.

A francia kormány szégyenteljes határozatára következett június 21-én a londoni benemavatkozási bizottság megegyezése, mely szerint a május 26-án beterjesztett angol tervet elfogadták. Az eredeti tervet némileg módosították a szovjetkiküldöttek kifogásainak értelmében s így határozták el, hogy a szárazföldi határok ellenőrzése mellett 25 spanyol kikötőben állandó megfigyelőket fognak tartani. A megegyezés szerint a nemzetközi ellenőrzés a Pireneusokban csak 15 nappal azután lép életbe, ha a külföldi csapatok összeszámolására megválasztott bizottság elfogadja. A nemzetközi ellenőrzés csak akkor lép életbe, ha úgy a köztársasági, mint a burgosi kormány hozzájárul a londoni rendszerhez.

A külföldi csapatokat összeszámláló bizottság azonban még nem alakult meg. A spanyol kormány még nem fogadta el a londoni tervet. A francia kormány tehát nagyon sietett a határelzárással, túlgyorsan szeretne „jó fiú“ lenni a fasiszták szemében.

A másik „demokrata“ kormány elnöke, Chamberlain kijelentette az alsóházban, hogy nem fogja megvédeni az olaszok által megtámadott angol hajókat. S eközben — az olasz tudósítók szerint — „a Baleárokön állomásozó olasz repülőrajok szünet nélkül operálnak a köztársasági Spanyolország hadai ellen. Alig három hét alatt legalább 16 hajót süllyesztettek el.“

Chamberlain pedig, valahányszor egy-egy angol hajót süllyesztenek el, előráncigálja az angol—olasz egyezményt. De tulajdonképpen mikor lép életbe ez az egyezmény? Csak akkor, ha az olasz katoná-

kat tényleg kivonják Spanyolországból (ami Mussolini felfogása szerint Francó győzelmére következhet csak be), vagy pedig azonnal életbelép és az angol kormány megalégszik Olaszország ellenőrizhetetlen ígéretével, hogy az olasz csapatok ugyan Spanyolországban maradnak, de nem fognak harcolni?

A brit kormány kijelentette, hogy semmit sem fog változtatni eddigi politikáján. Meddig lehet még ezen az úton haladni? Az utóbbi hetekben a francia—angol diplomácia a következő „sikereket“ könyvelheti el: 1. kitünt, hogy elég megszólaltatni az ágyúkat s Anglia és Franciaország engedelmeskednek. Ez a tanulság nem lesz hiábavaló. Befolyását igen hamar másutt is érezhetjük majd. 2. Franciaország, megelőzve a londoni bizottság határozatát, blokádnál vette a köztársasági Spanyolországot. Londonban tulajdonképpen a négyhatalmi paktum működött, a Szovjetuniót szándékosan kihagyták a döntésből. 3. A négyhatalmi paktum Franciaország ellen működött.

Mussolini genuai beszédében azt mondta, hogy Franciaország és Olaszország között nincs megegyezés addig, amíg Franciaország vonakodik minden erejéből támogatni Francó győzelmét. A „Reste del Carlino“ április 24-én ezt írta: „Franciaországot megverték, ám fizessen!“

Nos, Daladier és Bonnet éppen fizetnek. A berlini sajtó gratulál nekik hozzá.

A londoni spanyol követ június 24-én közölte lord Halifax-szal, hogy a polgári lakosság bombázásának folytatása esetén, a köztársaság kormánya megtorlásokhoz fog folyamodni azoknak bázisával szemben, akik e bázisokról intézik az asszonyok és gyermekek lemészárlását.

És most, amikor a spanyol kormány kijelenti, hogy nem hajlandó tétlenül nézni városainak bombázását és ugyanilyen pénzzel fog fizetni, most kétségbeesett kiáltozásba törnek ki azok, akik Spanyolország műkincseinek elpusztítását hidegen nézték, akik látszólag nem akarnak tudni a nemzetközi fasizmus új pozícióiról a Pireneusokban és a Gibraltár mellett, akik nem tulajdonítottak nagy jelentőséget a délfranciaországi náci-kémkedésnek, a földalatti CSAR-összeesküvésnek — most emlegetik a békét, az ártatlanul elhullottak véréért és a rettenetes háborút, amely biztosan elkövetkeznék, ha a spanyol kormány kitarthat eredeti elhatározása mellett.

A sajtóirodák és Chamberlain lapjai azonnal elferdítették a demars értelmét, azt állítván, hogy a spanyol kormány az olasz városokat akarja bombázni. A francia sajtóban undorító kampány indult meg, követve az olasz és német lapokat. A párisi olasz ügyvivő június 25-én felkereste Bonnet-t, aki kijelentette, hogy a francia kormány helyteleníti a barcelónai kezdeményezést! Az ál-benemavatkozás szégyenteljes politikájának megmentésére a párisi politikus-vezérek a legszélsőbb eszközökhöz nyúltak: a hamisításhoz és a hamisítás alkalmazásához. Chamberlain igyekezett ezekkel a hamisításokkal megmenekülni és szégyenszemre Daladier és Bonnet is követték példáját.

Chamberlain elsősorban azt a hírt terjesztette sajtójával, hogy Mussolini kalózkodását mérsékelni szándékozik és vissza akar vonni néhány önkéntest. A második álhír az volt, hogy Barcelóna nem csak Burgos és Salamanca, hanem a Francóval szövetséges hatalmak városai ellen is megtorlásra készül. A demokratikus kormányok, melyek blokád alá vették a köztársasági Spanyolországot, meg akarják tiltani, hogy a spanyol demokrácia a nézete szerint helyes eszközökkel védekezzék.

A londoni spanyol követ szerint „a spanyol nép felháborodása olyan méreteket ölt, hogy a köztársaság kormányának nincs módjában tétlenül nézni a folytonos öldöklést, melyet a lázadók szolgálataiban álló külföldi repülőök céltudatosan végeznek.“

A Quai d'Orsay és a Foreign Office lapjai erre kijelentik, hogy Barcelóna provokál! Vagyis más szóval a legnagyobb szemtelenség az, ha valaki, akinek életére törnek — védekezik. Ebben a botrányos támadó hadjáratban természetesen legelől járnak a francia és angol fasiszta csatlósok.

Mindez nem véletlen. Mert Chamberlain és fasiszta társainak minden igyekezete ellenére az egész világon nőnek a nemzetközi fasiszmusnak ellentálló erők és a háborús gyújtogatókat súlyos csapások sora éri.

Csehszlovákia szilárd magatartása változást hozott az európai légkörbe. Megmutatta, hogy a nácizmus előnyomulását meg lehet akadályozni. Románia és Magyarország végre észrevették Németország terjeszkedésének veszélyét a Dunamedencére és Balkánra nézve, kezdenek magukhoz térni. Anglia közvéleménye hirtelenében soha ilyen izgalmakon nem esett át. Chamberlain parlamenti többsége a legutóbbi szavazásnál 240-ről 134-re zsugorodott össze és csak a demokrata pártok összefogásán múlik, hogy mikor buktatják meg a kormányt.

A „keresztényszocialista“ Ausztria eltűnése, a nácik fokozott vallásüldözése a hívők rétegeit is megrázkódtatta. Az osztrák nácik sora sem megy valami jól. Mászt vártak Hitlertől, mint amit kaptak. A németek mindenütt kiszorítják az osztrákokat és nagy az elégedetlenség, amit legjobban talán a tömeges náci-emigráció fejez ki legjobban. A budapesti eucharisztikus kongresszuson (legalább is a kulisszák mögött) sokat beszéltek az egyház veszélyeztetett helyzetéről. Az Angriff hevesen nekitámadt Verdier biborosnak, mert kijelentette, hogy a katolikus országok politikai együttműködése alkalmas az igazságos középeurópai béke megteremtésére és mert a biboros fellépett „a keresztényellenes erőkkel szemben, mik a dunai népek függetlenségét veszélyeztetik.“ A katolikus „Tems présant“ hetilap különszámot adott ki, melyet a fasiszmus bírálatának szentelt. A lapot az az eszmé hatja át, hogy a fasiszmus dinamizmussal szembe lehet szállni. Egy helyen ezt írja: „A nyugati államok hiába igyekeznek szemé hunyni a tények előtt. Hiába fogadtak el, türtek el mindent. Az ideológiai keresztshadjárat, melytől annyit rettegtek, még csak hevesebb lett . . . Ez a 15 évi gyengeség eredménye.“

Tagadhatatlan, hogy a Berlin—Róma—Tókió-tengely meggyöngült. A fasiszta Olaszország tarthatatlan pénzügyi és gazdasági helyzetbe került. Az olasz mezőgazdaság súlyos válságban vergődik és a Duce elvesztette a gabonacsatát. Ha kitart az angol-olasz egyezmény mellett, úgy ez a faszizmus nehézségeinek eredménye. A fasiszta urallommal rokonszenvező tudósítók is kénytelenek bevallani, hogy ezek a nehézségek kétségessé teszik Olaszország részvételét egy európai háborúban.

Japán, írja Louis Fisher, az amerikai „The Nation“ folyóirat munkatársa, alaposan legyöngült a Kína elleni betörésben. „Nyersanyaga, aránya, külföldi devizája, de a lakosság türelme is megcsappant. A Szovjetunió már régen sebezhetetlen és Japán már nem politikai tényező Európában, míg a Szovjet szabad kezet nyert, hogy aktívabban részt vegyen az európai támadó államok útjának elvágásában.“

Japán gazdasági, pénzügyi és politikai helyzete egyre rosszabbodik.

Konoye miniszteretnők kijelentette a sajtó képviselői előtt, hogy a japán nemzetnek fel kell készülnie a kínai háború további elhúzó-dására és az ezzel járó nagy nélkülözésekre.

„Vannak emberek — mondotta — akik a helyzetet optimisztikusan ítélik meg, de a nemzetnek maradéktalanul fel kell készülnie egy hosszú háborúra. A kormány a közeljövőben előterjeszt egy tervet a fogyasztás korlátozására, az ország gazdaságának és pénzügyeinek fokozatos átszervezésére.“

Egy rendkívüli kormányülés után beharangozták az ország általános gazdasági mozgósítását, amit a katonai klikk követel. A tervezett intézkedések minden nyersanyag tekintetében takarékoságot vezetnek be és a hadiipar kivételével minden ágba csökkentik a nyersanyagok, főleg a fémek felhasználását. A kormány elhatározta, hogy tanulmányozni fogja, hogyan lehetne a munició-iparban elhelyezni a takarékosági intézkedésekkel sújtott munkásságot. A közszükségleti cikkek árát hivatalosan fogják meghatározni és fokozni fogják a „nemkívánatos ideológiai“ mozgalmak ellenőrzését. Ez természetesen a háború és a nélkülözések elleni népmozgalomra vonatkozik.

A rendkívüli kormányülésen azonban állítólag igen éles nézeteltérések merültek fel. A kormány civil tagjai úgy vélték, hogy az intézkedések nyomán munkanélküliség és drágulás fog fellépni, ami veszélyezteti az ország rendjét és békéjét.

És a bérek csökkentése tényleg meg is kezdődött. A pénzügyminiszter „a készletek általános mozgósítása érdekében“ 2—300.000 yennel leszállította a munkaügyi minisztérium ezévi költségvetését. Ezenkívül azonban még 900.000 dolgozó fogja kenyerét elveszíteni, mivel az általános mozgósítás számos áru-fajtát kivon a forgalomból, tehát a fogyasztásból. A számítások szerint kétszerannyi munkanélküli lesz, mint 1931-ben, a legnagyobb munkanélküliség idején.

A totális államok úgy látszik önmagukban hordják a bomlás csíráit és lassan egész építményüket likacsossá, rozogává rágják a folytonos belső bajok. Az úgynevezett demokrata hatalmak azonban még most is reszketnek tőlük. Még mindig meghátrálnak a nagyhangú követelések előtt. Pedig ez a duhajkodó külső nagyon gyenge és beteg testet takar és csak arról van szó, mikor rántják már végleg le róla a leplet?

Szántó Árpád

FIGYELŐ

A „Grimasz“

1935. március első napján, csupán néhány ötletnyi tőkével útnak indul egy kis hetilap, amely ma ezeröttszáz példányban jelenik meg hetenként. Bácska nem olvas, legalább is nem szívesen olvas helyi nagyságokat. Vigécköltők, húszdináros önpróféták lepték el ezt a földet még néhány évvel ezelőtt is. Önképzőkori novellácskák, versikék díszítették napilapjaink „irodalmi“ mellékleteit. Pistike szerelmes Mancikába; Mancika Jancsikába szerelmes: ez volt a téma. És véres verejtékekkel szerzett dinárjait nem adta oda a bácskai magyar sem Mancikáért, sem Pistikéért, sem az írócskáért.

Negyedik évfolyamát tapossa Jugoszlávia magyarságának egyetlen tréfás hetilapja: a „Grimasz“. Maga az, hogy négyéves lehetett; az, hogy több, mint hétszáz előfizetője: több, mint ötszáz számonkénti olvasója van, — az, hogy reklám nélkül és tőke nélkül érte el azt, amit elért, — hogy kabaréinak zsúfolt házak tapsoltak Petrovgrádon, Szomborban, Szuboticán: eredmény.

A grimasz szó talán fintort jelentene magyarul, gúnyt és szatírárt. A „Grimasz“ azt hiszi, hogy nevében a lényege: nem a viccekért, nem csak a viccekért olvassák. Gúnyosan is és komolyan is, de véleményt próbál adni mindenről, amiről a mai viszonyok között véleményt lehet, véleményt szabad adnia. Támad és védekezik; dicsér és kritizál; — olyan, amilyen, de: gerince van. Talán ezért olvassák...

A „Szmotra“ egyszer — támadásként — „baloldali vicc-lapnak“ nevezte. Ha a becsületes kiállítás a becsületes demokráciáért, a gondolat és az írás szabadságáért: baloldaliság, akkor büszkén viseli a „Grimasz“ a „baloldali vicc-lap“ nevet.

Egy kicsit a „Grimasz“ is hozzájárult ahhoz, hogy ma több az olvasnivaló irodalmi mellékleteinkben. Néhány önköltőt segített eltüntetni, néhány önróval megértette, hogy rossz írónál a jó olvasó sokkal többet ér. Ez is eredmény, bácskai viszonylatban ez is nagy eredmény.

A legutóbbi olvasóköri harcokban teljes szívvel állt ki a „Grimasz“ az olvasóköri ifjúság és a vezetőség mellé. Talán túlságosan torzítva is, de megpróbálta bemutatni: kik azok, akik céltalanul hangoskodva, minden komoly magyar kulturmunkát megakadályoznak ködös — bár időszerű — elgondolásaiért. Lehet, hogy sokszor, talán most is, erejét túlhaladó hevességgel verekedett ez